

Мацьків В.В.,
аспірант кафедри фінансів,
Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Умови зовнішнього середовища, в якому функціонують сучасні підприємства є нестабільними, що обумовлено як умовами господарювання, так і кризовими явищами в економіці в цілому. Це, а також коливання в підсистемах самих підприємств призводять до недоотримання прибутку, наростання збитковості, у результаті чого ними не забезпечується не тільки розширене, а й просте відтворення і, як наслідок, знижується стійкість до умов функціонування виробничо-господарської діяльності. Тому проблема забезпечення стійкості підприємств залишається однією з складних і значущих.

Сучасний період формування фінансових ресурсів виявив низку проблем у діяльності господарюючих суб'єктів на макро- і мікрорівні, які знайшли відображення в їх діяльності в цілому та фінансових аспектах діяльності, зокрема. Це ставить перед керівництвом цих підприємств низку завдань, що вимагають негайного вирішення. Зокрема, збільшення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта ставить перед ними завдання формування та вдосконалення фінансового забезпечення, функціонування якого давало б можливість стабільного розвитку на перспективу. У сучасних умовах значення фінансового забезпечення якісно змінюється. Воно трансформується з пасивного розподільного механізму новоствореної вартості в основний регулятор господарської діяльності сучасних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика теоретичного базису та практики фінансового забезпечення розвитку підприємств є однією із найбільш дискусійних в сучасній науці і представлена науковими працями В. Андрущенко, Г. Базарової, Ю. Вавилова, О. Василика, Л. Гончаренко, В. Дем'янишина, О. Кириленко, К. Павлюка, І. Ткачук, В. Федосова та інших. Однак, незважаючи на наявність значного обсягу наукових досліджень, при формуванні теоретичного підґрунтя фінансового забезпечення підприємств недостатня увага приділяється врахуванню їх ролі у досягненні позитивних фінансових результатів.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка теоретичних основ фінансового забезпечення підприємств та розробка пропозицій щодо його вдосконалення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі досить широко використовується поняття «фінансове забезпечення». Однак у даний момент відсутній єдиний методичний підхід до визначення фінансового забезпечення. Українська фінансова наука не дає однозначної відповіді на питання змісту фінансового забезпечення, розглядаючи його як потік фінансових ресурсів, метод фінансового механізму, сукупність складових елементів.

Фінансове забезпечення, виступаючи одним із значущих каналів руху грошових потоків у виробничій сфері, характеризує здатність фінансової системи сформувати такі економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу з приводу руху фінансових ресурсів, які забезпечать розвиток економіки, необхідний для гарантії національної економічної безпеки, закріплення ролі країни як одного з глобальних лідерів, задоволення соціально – економічних потреб суспільства [1, с. 119].

У фінансовій літературі висвітлення суті даного поняття є неоднозначним. Так, більшість науковців фінансове забезпечення розглядають як один із методів фінансового механізму. Такого підходу у своїх наукових працях дотримується О. Кириленко [2, с. 41-42]. С. Юрій і В. Федосов [3, с. 94], Н. Кравчук [4, с. 56], котрі визначають фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства розглядає В. Опарін [5, с. 56]. У рамках

фінансового механізму фінансове забезпечення, як метод фінансового впливу на розвиток економіки, визначають також І. Петровська і Д. Клиновий [6, с. 23]. В. Федосов вважає, що фінансове забезпечення – це система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфери [7, с. 49]. О. Романенко фінансове забезпечення визначає як покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою [8, с. 18].

Механізм фінансового забезпечення виробничих процесів виступає як регулятор, що задає напрямки руху та пропорції розподілу фінансових ресурсів і створює основу для переходу економіки до інноваційно – орієнтованого типу. Як складова частина інноваційних процесів, механізм фінансового забезпечення виробничих процесів налаштований на виконання, по-перше, традиційних процесних функцій: аналітичної, консолідуючої, регулюючої, інвестиційної, контрольної, по-друге, специфічної – когнітивної, що відображає вимоги активізації інтелектуального капіталу.

Механізм фінансового забезпечення виробничих процесів підприємства доцільно розглядати у поєднанні процесного, ресурсного та системного підходів: як процес; як інструмент; як система.

Фінансове забезпечення виробничого процесу, як і будь-якого відтворювального процесу є ширшим поняттям, ніж фінансування, котре включає в себе крім останнього акумуляцію грошових коштів, що використовуються для формування цільових фондів, з яких здійснюється фінансування, а також процес отримання доходів, частина яких компенсує раніше витрачені у порядку фінансування грошові кошти, а інша частина є прибутком.

В умовах, що вимагають проведення реорганізації підприємства, коли за обмежений період часу потрібно домогтися виходу на беззбиткову діяльність і забезпечити можливість стійкого розвитку підприємства, пошук найбільш ефективних схем фінансування стає першочерговим завданням. Найбільш значні втрати підприємства несуть внаслідок відсутності сформованої стратегії фінансового забезпечення. Сучасні керівники не повинні спиратися тільки на класичні, давно відомі моделі та механізми вирішення проблеми нестачі фінансових ресурсів, дуже важливо бути в курсі останніх наукових і практичних розробок у сфері питань пошуку джерел фінансування бізнесу. Загальновідомими на сьогоднішній день є наступні способи фінансування: за рахунок коштів підприємства; пошук фінансових ресурсів за допомогою випуску фінансових інструментів, емісії облігацій; позики в кредитно – фінансових інститутах; кошти бюджетів різних рівнів; спільні форми фінансування господарюючих суб'єктів.

Застосування зазначених способів нашою хується на значну кількість об'єктивних і суб'єктивних проблем, що заважають їх реалізації. Так, основною проблемою при реалізації механізму самофінансування є дефіцит грошових коштів. Раніше дефіцит ліквідних коштів ліквідувався за допомогою використання комерційного кредитування, але це викликало збільшення періоду розрахунків з контрагентами, персоналом і бюджетом. На сьогоднішній день нестача грошових коштів залишається однією з найбільш актуальних проблем більшості підприємств України.

Механізм фінансового забезпечення виробничих процесів розуміється як специфічна сукупність ресурсів і процесів, що визначають порядок узгодження фінансово-економічних та інституційних відносин з приводу формування та використання інвестиційних ресурсів з метою досягнення безперервності циклів виробництва, за допомогою формування збалансованої системи задоволення потреб в інвестиціях активних економічних систем. У структурі механізму фінансового забезпечення виробничих процесів містяться дві бази:

– функціональна – система фінансування виробничої діяльності, що відображає контур і форми руху (акумулювання і розподіл) фінансових ресурсів у процесі задоволення потреб суб'єктів в інвестиціях – виробниче фінансування у вузькому сенсі;

– інституціональна, що розкриває закономірності руху інвестиційних та інформаційних потоків – система фінансування виробничої діяльності як сукупність опосередкованого фінансування господарських процесів, відносин та інститутів в економіці, провідними з яких виступає держава, що регулює порядок формування та використання інвестиційних ресурсів, яке формує нормативне, правове та інформаційно – аналітичне забезпечення – виробниче фінансування в широкому сенсі.

В цілому, фінансове забезпечення виробничого процесу – це циклічно і постійно

повторюваний в послідовності циклів рух грошових коштів, котрі забезпечують різні виробничі проекти, починаючи з їх пошуку та визначення, після чого здійснюється їх акумуляція, структурування цільових фондів, фінансування з них елементів і стадій господарського процесу, отримання доходів у результаті його здійснення, і завершуючи розподілом доходів. Одна частина яких компенсує раніше здійснене фінансування, а інша – утворює прибуток, що підлягає подальшому розподілу, після чого фінансове забезпечення знову проходить весь вище охарактеризований цикл.

Фінансово-господарська діяльність підприємств представляє собою складний багатоступінчастий механізм, опосередкований рухом фінансових потоків. Фінансово-господарська діяльність підприємств визначає взаємодію суб'єктів господарювання із зовнішнім і внутрішнім середовищем. Ефективність такої взаємодії відбивається в ступені адаптивності підприємств до змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Низька ефективність управління фінансовими коштами підприємства виступає найбільш серйозною перешкодою на шляху успішного розвитку будь-якого підприємства. Втрати від неефективного управління складають значну частку обороту підприємств. Для оцінки причин виникнення проблем прийнято їх розподіляти на зовнішні та внутрішні. Так, при оцінці зовнішніх причин виникнення проблеми низької частки грошових коштів у виручці, можна виділити: низьку фінансову дисципліну клієнтів; жорсткість податкового законодавства; високий рівень конкуренції; ринкову невизначеність, нерівномірність попиту; проблеми недосконалості законодавства. Внутрішні причини виникнення зазначеної проблеми такі: безальтернативний, стереотипний механізм прийняття рішень, недосконалість, а часом і елементарна неграмотність формування маркетингової політики, обмеження асортиментної лінійки продукції, велика кількість субпідрядних організацій, котрі відтягують на себе значну частку виручки.

Для вирішення зазначених проблем можливе використання наступних заходів. Важливо чітко визначити рівень потреби підприємств у фінансуванні, для чого розробляється бізнес-план, а також проводиться комплексна оцінка фінансової діяльності підприємства. Причому, важливо оцінити не тільки поточний фінансовий стан, але і провести ретро аналіз, а також перспективний аналіз. Дослідженню також підлягають питання конкурентного положення підприємства на ринку, варіантів розширення ринкового сегмента, ризику втрати клієнтів і постачальників, змін у законодавстві та економіці.

Пошук способів фінансування діяльності підприємств не повинен обмежуватися загальновідомими напрямками, важливо активно використовувати зарубіжний досвід, а також давно відомі, але рідко застосовувані способи. Серед таких варіантів фінансування можна виділити самокредитування. Цей спосіб був дискредитований в період становлення ринкової економіки в Україні, коли на ринку була присутня значна кількість недобросовісних господарюючих суб'єктів, темпи інфляції були досить високими і непрогнозованими, були відсутні механізми правового захисту інвесторів. Працівники підприємств побоювалися вкладати свої кошти у фінансові інструменти, що емітувалися роботодавцями. У сучасних умовах перераховані проблеми усунені, що дає підстави рекомендувати їх до застосування. Інвестування коштів працівників у своє підприємство – взаємовигідна операція, трудовий колектив зацікавлений у збереженні підприємства та своїх робочих місць, крім того, такі інвестиції принесуть працівникам дохід, в той же час для власників підприємства використання таких інвестицій набагато є вигіднішим, ніж банківський кредит.

Застосування зазначеного методу залучення фінансових ресурсів найбільш є актуальним для великих підприємств. Найбільш часто використовуваними варіантами залучення грошових коштів малими підприємствами є кредитування і акціонування.

Привабливість кредитування визначена тим, що власники не втрачають контроль над підприємством і в разі сприятливого завершення кредитних відносин з банком, а саме, повного відшкодування валюти кредиту та відсотків, підприємство не несе більше ніяких зобов'язань перед кредитором. Проте, витрати на обслуговування, страхування майна, різні види комісій за надані банком послуги можуть негативно позначитися на фінансовому стані організації, і в деяких випадках загрожує втратою фінансової незалежності.

Акціонування, як спосіб фінансування через механізми ринку капіталу, передбачає реалізацію частини власності компанії та збільшення кількості власників. Фінансові ресурси, таким чином, потрапляють у розпорядження підприємства, проте виникає необхідність

виплати дивідендів інвесторам, крім того, вони мають право реалізувати акції третім особам. Важливим аспектом також є той факт, що часткове фінансування передбачає участь нового власника в управлінні діяльністю підприємства, що може призвести до зміни планів і цілей діяльності компанії в цілому. Авансуючи свої грошові кошти, власник завжди передбачає не просто їх повернути через певний термін, але й отримати значний дохід, у зв'язку з чим збільшується відповідальність, пов'язана з використанням фінансових ресурсів.

Висновки та подальші дослідження. З метою підтримки стабільності фінансового становища і підвищення фінансового забезпечення підприємств можуть використовуватися різні інструменти регулювання фінансово – господарської діяльності, представлені в підсистемі інструментів фінансового механізму. Для забезпечення безперервного та безперебійного відтворювального процесу органи державної влади та місцевого самоврядування, а також суб'єкти господарювання, застосовуючи різні інструменти фінансового механізму, повинні звернути особливу увагу на необхідність впливу на фінансові відносини з метою покращення показників фінансово – господарської діяльності. В умовах кризи, коли гостро проявляється проблема фінансового забезпечення підприємств, існує реальна можливість результативного управління фінансовими потоками як на рівні всієї національної економіки, так і в рамках його окремих підприємств.

Таким чином, фінансове забезпечення передбачає не тільки незалежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування, а й забезпечення високоефективної виробничо-комерційної діяльності, вдосконалення технологічної та технічної оснащеності тощо. З цих позицій пріоритетним завданням в управлінні підприємством є розробка та обґрунтування стратегії його стійкості.

Бібліографічний список

1. Никонова Я.И. Инновационная политика в системе государственного регулирования устойчивого развития национальной экономики / Я.И. Никонова. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2010. – 260 с.
2. Кириленко О.П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика) : навч. посіб. / О.П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
3. Фінанси : підручник / С.І. Юрій, Л.М. Алексеєнко, І.В. Зятковський та ін.; За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
4. Фінанси / Н.Я. Кравчук, В.П. Горин, Т.Б. Ясеновська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 432 с.
5. Опарін В. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. - 3-ге вид., доп. і перероб. / В. Опарін. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
6. Петровська І.О. Фінанси (з елементами статистики фінансів) : навчальний посібник / І.О. Петровська, Д.В. Клиновий. – К. : ЦУЛ, 2002. – 300 с.
7. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов та ін. ; за заг. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.
8. Романенко О. Фінанси : підручник / О. Романенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.

References

1. Nikonova, Ya.I. (2010), *Innovatsionnaya politika v sisteme gosudarstvenogo regulirovaniya ustoychivogo razvitiya natsionalnoy ekonomiki* [policy of innovation is in the system of government control of steady development of national economy]: monograph, NGTU, Novosibirsk, Russia, 260 p.
2. Kyrylenko, O.P. (2002), *Finansy* [Finances], tutorial, Aston, Ternopil, Ukraine, 212 p.
3. Yurii, S.I., Alekseenko, L.M., Ziatkovskii, I.V., Fedosov, V.M. etc. (2008), *Finansy* [Finances], tutorial, Znanya, Kyiv, Ukraine, 611 p.
4. Kravchuk, N.Ya., Horyn, V.P., Yasenovska, T.B. (2008), *Finansy* [Finances], tutorial, Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine, 432 p.
5. Oparin, V. (2002), *Finansy* [Finances], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 240 p.
6. Petrovska, I.O., Klynovyi D.V. (2002), *Finansy* [Finances], tutorial, TSUL, Kyiv, Ukraine, 300 p.
7. Fedosov, V.M. (2008), *Biudjetnyi mekhanizm* [Budget of management], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine, 864 p.

8. Romanenko, O. (2006), *Finansy* [Finances], textbook, TSNL, Kyiv, Ukraine, 312 p.

Мацьків В.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою статті є оцінка теоретичних основ фінансового забезпечення підприємств та розробка пропозицій щодо його вдосконалення в сучасних умовах.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем фінансового забезпечення підприємств, законодавчі та нормативні акти з питань фінансів.

При дослідженні використовувалися історичний та логічний методи, методи логічного аналізу, дедукції, індукції використані для дослідження змісту категорій “фінанси” та “фінансове забезпечення”; методи аналогії та системного підходу – для удосконалення класифікації фінансового забезпечення у системі фінансової науки, уточнення її функцій та принципів. На основі системного підходу відображено місце фінансового забезпечення в системі фінансів та її інструментарію в управлінні фінансовими ресурсами.

Результати. Здійснено оцінку теоретичних основ фінансового забезпечення виробничих процесів підприємств та розробку пропозицій щодо його вдосконалення в сучасних умовах. Обґрунтовано, що його доцільно розглядати у поєднанні процесного, ресурсного та системного підходів: як процес; як інструмент; як систему. Запропоновано використання наступних заходів: визначення рівня потреби підприємств у фінансуванні на основі розробки бізнес-плану і комплексної оцінки фінансової діяльності підприємства.

Наукова новизна. Запропоновано використовувати для фінансового забезпечення підприємств самокредитування, тобто інвестування коштів працівників у своє підприємство, що забезпечить мотивацію трудового колективу у збереженні підприємства та власних робочих місць.

Практична значущість. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих у статті теоретичних та практичних розробок в діяльності підприємств. Обґрунтовано методичні підходи щодо підвищення ефективності управління фінансовими коштами підприємства за допомогою їх оцінювання за зовнішніми та внутрішніми причинами виникнення. Запропоновано методи залучення фінансових ресурсів для виробничих процесів підприємств.

Ключові слова: фінанси, фінансове забезпечення, механізм фінансового забезпечення, виробничі процеси, фінансово-господарська діяльність.

Matskiv V.V. THE THEORETICAL BASIS OF FINANCIAL PROVISION OF THE ENTERPRISES

Purpose. The purpose of the article is to evaluate the theoretical bases of financial provision of enterprises and to develop proposals for its improvement in modern conditions.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of research of the article are works of national and foreign scientists on issues of financial provision of enterprises, legislative and regulatory acts on finances. Historical and logical methods were used in the article.

Methods of logical analysis, deduction and induction were used to investigate the content of the category “Finance” and “financial security”; methods of analogy and systems approach were used to improve the classification of financial security in the system of financial science, clarify its functions and principles. **The** place of finance ensuring in the financial system and its toolkit in the management of financial resources has been reflected based on the systematic approach.

Findings. The assessment of theoretical bases of financial provision of production processes of enterprises and the development of proposals for its improvement in modern conditions were made. It has been substantiated that it should be considered in the combination of the process, resource and system approaches: such as the process; as the instrument; as the system. It has been proposed the use of the following measures: determination of the financing needs of enterprises through the development of a business plan and a comprehensive evaluation of financial activity of the enterprise.

Originality. Self-crediting that is investing into the enterprise by its employees that will provide the motivation of the staff to keep the enterprise and their jobs was offered to use for the financial provision of the enterprise.

Practical value. The practical significance of the results consists in the possibility of using the suggested theoretical and practical developments in the enterprise's activity. Methodological approaches to improve the efficiency of financial management of the enterprise through their assessment of external and internal causes of appearance have been substantiated. The methods of raising funds for business production processes have been proposed.

Key words: finance, financial provision, financial provision mechanism, production processes, financial and economic activity.

Мацкив В.В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью статьи является оценка теоретических основ финансового обеспечения предприятий и разработка предложений по его совершенствованию в современных условиях.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой исследования являются труды отечественных и зарубежных ученых по проблемам финансового обеспечения предприятий, законодательные и нормативные акты по вопросам финансов.

При исследовании использовались исторический и логический методы, методы логического анализа, дедукции и индукции использованы для исследования содержания категорий "финансы" и "финансовое обеспечение", методы аналогии и системного подхода – для совершенствования классификации финансового обеспечения в системе финансовой науки, уточнения его функций и принципов. На основе системного подхода отражено место финансового обеспечения в системе финансов и его инструментария в управлении финансовыми ресурсами.

Результаты. Осуществлена оценка теоретических основ финансового обеспечения производственных процессов предприятий и разработаны предложения по его совершенствованию в современных условиях. Обосновано, что его целесообразно рассматривать в сочетании процессного, ресурсного и системного подходов: как процесс; как инструмент: как систему. Предложено использование следующих мер: определение уровня потребности предприятий в финансировании на основе разработки бизнес-плана и комплексной оценки финансовой деятельности предприятия.

Научная новизна. Предложено использовать для финансового обеспечения предприятий самокредитования, т.е. инвестирования средств работников в свое предприятие, что обеспечит мотивацию трудового коллектива в сохранении предприятия и собственных рабочих мест.

Практическая значимость. Практическое значение полученных результатов заключается в возможности использования предложенных в статье теоретических и практических разработок в деятельности предприятий. Обоснованы методические подходы по повышению эффективности управления финансовыми средствами предприятия с помощью их оценки по внешним и внутренним причинам возникновения. Предложены методы привлечения финансовых ресурсов для производственных процессов предприятий.

Ключевые слова: финансы, финансовое обеспечение, механизм финансового обеспечения, производственные процессы, финансово – хозяйственная деятельность.